

Veysel ŞAHİN*

SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİRLERİNDE KUR(T)ULUŞ DEĞERLERİ VE DİRİLİŞ ESTETİĞİ

Özet

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde önemli bir yere sahip olan Karakoç, II. Yeni hareketi içerisinde kendine mahsus dil ve özgün söyleme sahiptir. Özellikle kendine has imge kültürüyle geçmişin bilgi ve deneyimlerini günümüz şiirinde kendine has estetik bir duyuyla yeniden yorumlar. Sezai Karakoç'un şiirlerindeki kuruluş ve kurtuluş değerleri, geleneksel yaşam bilinci, tarih bilinci, İslâm medeniyeti, Divan edebiyatı ve aşk estetiği gibi unsurlar üzerine kurulur. Sezai Karakoç, insanın içinde yaşadığı şeyler dünyasında yitip gitmemesi için ona tarihselliğini hatırlatan kendilik değerlerine ve kuruluş ve kurtuluş değerlerine sığınması gerektiğini belirtir. Bu açıdan kur(t)uluş değerleri en geniş anlamıyla önceki yaşam ve yaşanmamışlıkların bilgi ve birikimlerini temel izlek ve imgeler düzeyinde aktarılmasıdır.

Karakoç'un öğretisinin merkezinde yer alan kavramların en önemlisi diriliştir. Sezai Karakoç gerek şiirlerinde gerekse denemelerinde "Diriliş" kavramını merkezden çevreye yayılan bir şekilde ele alır. Diriliş estetiği ise kuruluş ve kurtuluş değerleri ve imgelerinin hal zamanında kendilik ve kendi oluş biçimidir. Sanatçının şiirlerinde geleneksel değerler, onu kuşatan, besleyen ve geçmişle hal zamanında ilişki kurmasını sağlayan önemli unsurdur.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, şiir, kuruluş ve kurtuluş değerleri, kendilik bilinci, tarih bilinci, aşk estetiği.

RESSURRECTION AESTHETIC AND RECONSTRUCTION/SALVATION VALUES IN SEZAI KARAKOÇ'S POETRY

Abstract

Karakoç, who has an important place in the Turkish poetry of the Republic era, Within the new movement, it has an important place with its own language and original discourse. In particular, his unique image reinterprets his knowledge and experiences of culture with his own aesthetic feeling in today's poetry. Sezai Karakoç's founding and reconstruction/Salvation values are based on elements such as traditional life consciousness, historical consciousness, Islamic civilization, Divan literature and love aesthetics. Sezai Karakoç states that people should take shelter in values of self and values of establishment and salvation, which reminds him of his historicity so that he does not lose in the world of things he lived in. In this respect, reconstruction/salvation values are to be conveyed in the broadest sense to the basics and the level of knowledge of previous life and inexperience. The most important of the concepts at the center of Karakoç's teachings is restored. Sezai Karakoç treats the concept of "resurrection" in his poems and essays as spreading from the center to the

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, veyselsahin68@mynet.com

periphery. The aesthetic of resurrection is the form of self and self-existence in the time of establishment and salvation values and images. Traditional values in the artist's poems are an important element that surrounds him, nourishes it, and enables him to relate to the past in a matter of time.

Keywords: Sezai Karakoç, poetry, reconstruction/Salvation values, self consciousness, historical consciousness, love aesthetic.

Giriş

Sanat, imgeler yoluyla gerçeği ve dünyayı tekrardan yorumlama ve keşfetmedir. Nitekim insan bilinci ve ruhu, evrensel gerçeğin ve “Mutlak ben”in en zengin imgesidir. Şiir ve diğer edebî metinler ise bu bilinç ve ruhun metne yansıyan yüzüdür. Sanatçı da bu yüzün ruhsal ve bilinçsel merkezi olarak etrafını kendi imgelem dünyasına göre aydınlatır ve gerçeği kendi varoluşsal gerekliliklerine göre inşa eder. Sezai Karakoç da bir sanatçı olarak gerek şiirlerinde gerekse diğer edebî eserlerinde bu merkezden geçmişe, geçmişten şimdiye ve şimdiden de geleceğe akar. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde önemli bir yere sahip olan Karakoç, II. Yeni hareketi içerisinde kendine mahsus dil ve özgün şiir kurgusu ve şiirsel söyleme sahiptir. Özellikle kendine has imge kültürüyle geçmişin bilgi ve deneyimlerini günümüz şiirinde kendine has estetik bir duyuşla yeniden yorumlar/açımlar.

Sezai Karakoç son dönem Türk şiirinde insan-varlık ilişkisini birçok düşünürden farklı olarak ele alır. İnsani değerleri bütün insanlığı kucaklayacak şekilde şiirlerinin ana matrisi yapan şair, evrensel anlamda bütün insanlığın şiirini yazar. Sezai Karakoç, çağdaşları arasında kültürel birikim ve donanım bakımından en zengin sanatçılardandır. İslâm mitolojisine, metafizik ve mistik sese karşı tutumu ve geleneksel unsurlarla ilişkisi, Karakoç’un şiir coğrafyasını, simge ve imgeler düzeyinde diri tutar. (Macit 2000: 20). Onun şiiri, İslâm medeniyetinin tarihsel ve geleneksel yapısıyla bütünleşerek yeni bir form kazanmış halidir. Eski ve yeni arasındaki organik bağıntı ve uyum, onun eserlerinde üst bir dilde yeniden kendini ifade olanağı bulur.

Kuruluş ve Kurtuluş Değerleri

Sezai Karakoç’un eserlerindeki kur(t)uluş değerleri ve imgeleri geleneksel değerler, tarih bilinci, İslâm medeniyeti ve Divan edebiyatı/aşk estetiği gibi unsurlar üzerine kurulur. “Diriliş estetiği” ise kur(t)uluş imgelerinin hal zamanında kendilik ve kendi oluş biçimidir. Şairin şiirlerindeki kuruluş imgeleri durum, nesne ve varlıkların kendi gerçekliklerinin dışında, yeniden tasarlanıp anlamlandırılmasını gerekli kılar. Somuttan soyuta, soyuttan somuta açılan bu çağrışımsal anlam kuruluş ve kurtuluş değer ve imgeleri sübjektif bir tasarımdır ve içselleştirilen algı, eşya ve varlıkları, hayâl dünyasında yeniden zengin ve derin bir anlama kavuşturur. Bu açıdan kurtuluş değerleri ve imgeleri “gerçekliğin kaba ve ihlal edici kuşatmasından sıkılan ruhun, sonlu, sınırlı ve iğreti olandan, sonsuz, sınırsız ve aşkın olana açılmasıdır.” (Korkmaz, 2002: 274).

Kur(t)uluş değerleri ve imgeleri, insanın kutsal varoluş biçimlerine dönmesi, kendilik bilincine kavuşması ve kendi değerler dünyası içinde oturmasını sağlayan

değerler bütünüdür. Nitekim Karakoç'un şiirlerinde, kuruluş ve kurtuluş değerleri ve imgeleri insanın durmaksızın iletişim kurduğu şeyler dünyasında yitip gitmemesi için ona tarihselliğini hatırlatan değerler bütünüdür. Bu açıdan kur(t)uluş imgeleri, en geniş anlamıyla önceki yaşam ve yaşanılmışlıkların bilgi ve birikimlerini temel izlek ve imgeler düzeyinde aktarılmasıdır. Sezai Karakoç şiirlerinde, insana tarihselliğini hatırlatan, geçmişin bilgi ve birikimlerini, kolektif bilinçdışının sınırsız evreninde kendi has simge ve imgelerle yeniden kurar.

Sanatçının şiirlerinde geleneksel değerler, onu kuşatan, besleyen ve geçmişle hal zamanında ilişki kurmasını sağlayan önemli unsurdur. Bu açıdan Akkanat "Sezai Karakoç, İkinci Yeni içinde gelenekle en sağlam bağlantıyı kuran şair olarak anılır. Onun, daha ilk şiirlerinden itibaren gelenekle kurduğu irtibat, bütün şairlik serüveni içerisinde kendini önceleyen bir nitelik halindedir." (Akkanat 2002: 103) diyerek Karakoç'un gelenek ve geleneksel değerlerle ilişkisini ortaya koyar. Bu bakımdan geleneksel yapı ve enstrümanları, sanatçının şiirlerinde yer alan kur(t)uluş değerleri ve imgelerinin en önemlisidir. Karakoç, maziden koparılan ontolojik kökenli kültürel bağların, modern şekilde tekrardan günümüze taşınarak algılanmasını arzular. Böylece insan, akıp giden zaman içinde tarihsel kimlik ve soylu başlangıç dinamiklerini silinmekten kurtarır. Geleneksel değerler, Karakoç'un bilinç katmanlarında büyüttüğü evrenin kendi olmasının ön koşuludur. Ona göre insan, yarattığı geleneksel değerlerin kendisi ve dünyadaki yegâne açılımıdır.

Sanatçının eserlerindeki kuruluş ve kurtuluş değerleri ve imgeleri, nesneler dünyasınca körleş(tiril)miş ihtirasları, edebî bir varoluşun gerekliliği olarak geleneksel simge ve imgelerle bütünleştirir. Karakoç'un düşünsel dünyasında geleneksel değerler, geçmişte bıraktığımız veya yitirdiğimiz "yitik cennet" bilgisini, evrenin bilinci ve ruhu olan insana imler. İnsan da ideal bir varlık olarak, kendilik değerlerini geleneksel sembol ve imgelerle geçmişten geleceğe taşır. Korkmaz, "O, şiir dilindeki semboller aracılığıyla geleneği güne ve geleceğe taşımaya çalışır. Böylece şiir coğrafyasında geleneği yeniden biçimlendirir ve yorumlar." (Korkmaz 2007: 276) der:

"Gün geldi, Kayıs'ın bu hali son ucuna vardı

İçindeki sevgi toprağı verdi ulu yemişini

O öyle yaratılmıştı sevmek ve sevgisine kendini vermek üzere

Sevgide yanmak, yok olmak ve bir daha onmamak üzere"

("Leylâ ile Mecnun", Kayıs'ın Aşkla Şöhret Bulup Adının Mecnun konması, s. 36)

Yukarıdaki şiirden de anlaşılacağı üzere Karakoç, geleneksel batık imgelerle aşkın anatomisini anlatır ve Leylâ ve Mecnûn hikâyesini kendi imge dünyasının ışığında yeniden kurar. Kayıs'ın aşk çilesinin doruk noktasına ulaşması, onun bütün yönleriyle kendini aşkına adanması, sevgi ve aşkın kendine dönüşün ilk adımı olduğunu gösterir. Sevgi ve aşk, yanmak ve küllerinden yeniden doğmaktır. Sanatçı, Leylâ ile Mecnun'un aşklarını şiirin merkezine alarak geleneksel ve batık imgelerle metinlerarası ilişki kurar. Bu bir bakıma Karakoç'un donanımını, eski Türk şiirine hâkimiyetini de gösterir. "En basit bir gerçektir ki Divan edebiyatı bizim klasik edebiyatımızdır. Tanzimat'tan bu yana bu gerçek inkâr edildi."

(Karakoç 1997a: 10) diyen Karakoç, Divan edebiyatını günümüz edebiyatının merkezine oturtur. Klasik Türk edebiyatının izlerini şiirinin merkezine alan ve merkezden çevreye açılan/yayılan batık geleneksel imgeleri, tıpkı Kayıs'ın Leylâ'ya, Hüsn'ün Aşk'a duyduğu aşk gibi bir geleneğin aşka dönüşmüş imgesidir. Nitekim geleneksel, "Batık imge, görülebilirlik" in altında bir yerdedir; duyularla kavranabilecek somut nesneyi açıkça yansıtmadan ya da ortaya çıkarmadan anıştırır." (Wellek-Warren, 1989: 273).

Sezai Karakoç, birçok eserinde aşk ve sevgiyi tinsel bir varoluş olarak işler. Karakoç'un şiirlerinde aşk ve aşkın halleri önemli kur(t)uluş değer ve imgelerindendir. Ona göre aşk ve sevgi, zaman, mekân, nesne ve öznenin ötesine ulaşmadır. Karakoç, varlığın sevgi/aşk ile var olduğuna inanır. Bu sebeple sevgi ve aşk, Sezai Karakoç'un eserlerinin temel izleğini oluşturur. Sezai Karakoç'un eserlerinde 'Mutlak Ben'in yarattığı varlıklar var olmadan önce aşk/sevgi meyillidir. Kökleriyle yaşama tutunan Tanrı'nın yarattığı en soylu varlık insan, ona göre varoluşun sırrını aşk/sevgi bulur.

Sezai Karakoç'un eserlerinde "*Sevgi merkezkaçtır; nesneye doğru gerçek bir ilerleyiştir; süreklidir...*" (Gasset, 2005: 12) ve çoğunlukla kendilik değerlerin oluşmasını sağlar. Şairin şiirlerinde beşerî aşktan ilahî aşka bir yöneliş vardır. Sezai Karakoç'un şiirlerinde aşk ve aşkın halleri, varoluşsal bir yönelim olarak insanı geliştiren ve açımlayan bir yapıya sahiptir. O, şiirlerinde aşkı, insanı sonsuzlayan ve sınırlarını aşmasında yardımcı olan bir yücelik algılaması olarak ele alır. "Leylâ ile Mecnûn, Rüzgâr, Monna Rosa (Roza), Köşe, Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine, Mutlak Güzel, Esir Kent" gibi eserlerinde aşka ve aşk imgelerine metinlerarası düzeyinde yer vererek şiirlerinde aşkın imgeye dönüşen yüzünü ortaya koyar. Karakoç'a göre aşkın anatomisi, insanın kendi içine yönelmesi, Tanrı'yı ve kendi özgürlüğünü keşfetmesidir. Bu yönüyle "Karakoç'ta aşk, Tanrı-insan etkileşimi sonucundaki halleriyle şiirdedir." (Barskonmay 2000: 58). Nitekim sanatçıya göre aşk, insan ve Tanrı'yı birbirine taşıyan en büyük güçtür:

"Açma pencereni, perdelerini çek:

Monna Rosa, seni görmemeliyim.

Bir bakışın ölmem için yetece;

Anla Monna Rosa ben öteliyim...

Açma pencereni, perdelerini çek" ("Monna Rosa", Aşk ve Çileler, s. 16)

Şair, Monna Rosa ile estetik aşkın en üst düzeyinde, hakikat kapısının eşiğindedir. Karakoç, Monna Rosa ve Leylâ ile Mecnûn gibi temel izleği aşk olan ve aşk imgeleri üzerine kurulan eserleriyle klasik edebiyatın ürünleri olan Ferhâd ile Şîrîn, Leylâ ü Mecnûn ve Hüsn ü Aşk gibi eserleri yeniden yorumlar. Karakoç, aşkın insanı doğuran, büyüten ve dönüştüren yapısını, insanda her zaman aktif bir güç olarak ortaya koyar. İnsan, yaratılışından bu yana aşk ateşini içinde hep canlı tutar. Bu, yaratılışının bir gereğidir. Karakoç da eserlerinde aşkı, arındırıcı, eriştirici ve dönüştürücü bir güç olarak ele alır. Bunun en büyük imgesi de Monna Rosa, Leylâ ile Mecnûn'dur.

Sezai Karakoç'un dünya görüşü, onun metne yansıyan yüzüdür. Bağlı olduğu kültürel çevre ve aile, dinsel inanç ve gelenekler onun şiir görüşünü önemli ölçüde

etkiler. “Şair ayrıca kendi kendine Osmanlı yazısını okumayı öğrenir ve ilkokul yıllarında Namık Kemal’in, Abdülhak Hamid’in, Ziya Paşa’nın, Mehmet Akif’in, Tevfik Fikret’in ve Ziya Gökalp’ın şiiriyle tanışır. İşte Karakoç’un şiirsel evreninin çocukluk dönemine ait temel öğe, bu dinsel ve geleneksel kültürdür.” (Karaca 2005: 180). Ayrıca Necip Fazıl’ın Büyük Doğu dergisinde yayınladığı İslâmî içerikli fikir yazıları, Karakoç’un düşünsel ve sanatsal evrenini yaratıcı yönde etkiler. Bu hususların etkisiyle Karakoç’un şiiri, İslâmî metinlerin ve geleneklerin şekillendirdiği bir merkezden çevreye yayılır. Aynı zamanda Karakoç’un Batı kültürü ve sanatıyla olan kopmaz bağı, onun zengin bir şiir kültürüne sahip olmasına katkı sağlar. Sairin “Hızırla Kırk Saat, Leylâ ile Mecnûn, Gül Muştusu, Monna Rosa ve Zamana Adanmış Sözler” adlı eserleri, Türk kültürü, İslâm medeniyeti ve bütün ilahî dinleri dikey boyutta yeniden zihinlerde kavratmayı amaçlar. Karaca, “Karakoç’un amacı, geleneği adeta müze vitrinlerinde hayranlıkla seyreder gibi muhafaza ve müdafaa etmek değil diriltmek, yaşatmaktır.” (Karaca 2005: 188) diyerek Sezai Karakoç’un gelenek ve medeniyet algısını çağın ruhunda yeniden diriltme arzusunda olduğunu belirtir.

Sezai Karakoç, Türk-İslâm sentezini, geleneksel ve mistik bir duyuşla kur(t)uluş değer ve imgelerine dönüştürür. Çünkü ona göre “İslâm ruhunun yeniden insanlığa dönüşü sürekli bir dönüş demektir. O ruh olmadan edebiyat, o ruh olmadan düşünce, o ruh olmadan eylem kısa bir süre kısırlaşmaya ve kurumaya başlar.” (Karakoç 1995a: 13). Bu açıdan Karakoç, İslâm’ın kutsal değerleri olan metin ve hikâyeleri şiirlerinde ezeli ve ebedî bir bilgelik olarak yeniden ele alır. Ona göre şiirde ele alınan kutsal değerler ve geleneksel öz, şiirin ruhuna sinmelidir.

Karakoç’un şiirlerinde metafizik ve mistik dünyanın değerleri, her zaman güçlü bir yapıdadır. “Bizim anlayışımızda metafizik, temel bir kavram, bir ilkedir, anlayış ve görüştür. Bizim metafiziğimiz, Tanrı ve ahiret inançlarıyla şah damarında gürül gürül bir canlı bir kan akan bir metafiziktir: İslâm uygarlığının temel ilkesi olan mutlaklık âlemin bu dünya penceresinden görülen manzarasıdır.” (Karakoç 1997b: 6) diyen Karakoç, İslâm uygarlığının kendi üzerindeki etkisini dile getirir.

Eserlerinde metafizik ve mistik duyuşu, bütün değerlerin üzerinde tutan Karakoç, İslâm uygarlığını mutlak âlemin bir eşiği, habercisi olarak görür. “Gül Muştusu” adlı eseri de özünde dinsel bir bildirge ve duadır. Hz. İsa, Hz. Musa ve Hz. Zekeriya, İncil ve nihayetinde Kur’ân bildirileri gülün muştusunu yayma büyütme ve çoğaltmakla görevlendirilir. Sanatçının, “Hızırla Kırk Saat” adlı eserinde İslâm uygarlığının geleneksel değerlerine bir yolculuk yapılır. Yolculukta şair, Hz. Hızır, Hz. İsa, Hz. Meryem, Hz. Musa, Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya gibi peygamberlerle birlikte bulunur. Bu yolculuk, ontik anlamda metafizik ve mitik imge ve simgelerin günümüze taşınarak geçmişin yüce bilgi ve algılamalarının tekrardan yaşanmasını sağlar. Sezai Karakoç şiirlerinde, başta İslâm medeniyeti olmak üzere bütün ilahî dinlerinin şiire/metne dönüşen bir yüzü olarak şiirde yer edinmesini amaçlar.

“Biz Hızır’ız ama belki bin Hızır gibi

Biliriz yeryüzünde bengisu illerini

Namazda yürüyoruz ışıldayan meşalelere

Oruçta aydınlığız İsa’yla Meryem’le...” (“Hızırla Kırk Saat”, Bengisu, s. 20)

Şair, ‘Bengisu’ şiirinde insanlığın değerlerini kapsayan Hz. Hızır ve bengisu yayılgan imgesiyle (Korkmaz 2002: 276) bütün dinleri kucaklar. Hz. Hızır ile mistik bir yolculuğa çıkan şair, yeryüzünü İslâm’ın rehberliğinde evrensel bir varoluşlar biçimi olarak görür. Bu varoluşlar biçimi özünde, kendi benliğini yeniden kurma ve biçimlendirmedir. Ölümsüzlük suyu ile bütün evreni kendi dünya görüşü ile diriltir, diri tutan şair, Tanrısal bir idealizmle “yitik cenneti” yeniden var eder.

Karakoç başta şiirleri olmak üzere bütün eserlerinde İslâm dini ve medeniyetini tarihsel bir şuurla yeniden dirilterek tarihsel belleğimizi canlı tutar. Karakoç, “İslâm Medeniyeti’ni oluşturacak süreçte, İslâm insanından İslâm toplumuna, İslâm toplumundan İslâm milletine ve devletine, İslâm devletinden nihayet İslâm medeniyetine kadar geniş bir etik epistemolojik ve ontolojik yaklaşım tablosu ortaya koyar.” (Bilge 2003: 61). Onun eserlerinde din, tasavvuf yolunda yazılmış bütün eserler, mikro düzeyde simgelerin diliyle şiirselleştirilip öyküleştirebilir. Bu bakımdan Karakoç, “Basmakalıplar içine hapis olunmuş, kurumuş, kuşatılmış din duygusunu taze bir ilhamla yeniden diriltmiştir.” (Kaplın 2000: 314). Karakoç’un eserlerinde yer alan simgesel düzeydeki öyküler, geçmişin bilgi ve donanımını her zaman içinde hazır tutar. Bu açıdan İslâm’ın dünya estetiği ve tasavvufun insanı aydınlığa taşıyan yolu, Anadolu ve Doğu medeniyetlerinin metinleşen bir yüzü halinde dile getirilir. Bu yüz, kimi zaman epik bir anlatımla önceki çağların/ötelere öyküsünü günümüze taşır.

Sezai Karakoç, kendilik sürecinde idealize edilmiş dinsel değerler ve imgeleri, kendi ses, biçim ve estetik bir evrende ele alır. Onun, şiirlerinde duyulan bu ses, okuyucuyu kendi değerler dünyasına davet ederek hem metin düzeyinde hem de kur(t)uluş düzeyinde yeniden doğma ve diriltmeyi amaçlar. Şiirlerinde kur(t)uluş değerleri olarak ele alınan dinsel değerler, erişirici ve dönüştürücü bir güç olarak medeniyet ve atalar ruhunu yeniden diriltir. Çünkü Karakoç’un şiirlerinde İslâm medeniyeti ve din olgusu, tüm yücelik algılamalarının üzerinde, kur(t)uluşun imgeye dönüşmüş halidir. Tanrı’nın yeryüzündeki yerini belirleyen din, Karakoç’un eserlerinde Tanrı ve değerlerinin bütün medeniyetlerin üzerinde yeniden doğmasını imler. Nitekim ‘Hızırla Kırk Saat’ adlı eserde yapılan yolculuk mikro düzeyde İslâm Medeniyeti, evrensel anlamda ise bütün insanlık ve dinlere yapılmış simgesel bir yolculuktur.

“Bu çok sağlam surlu şehirden geçtim

Beni yalnız yarasalar tanıdı

Az kalsın bir bağ bekçisi beni yakalayacaktı

Adım hırsıza çıktı

Her evde kutsal kitaplar asılıydı

Okuyan kimse görmedim

Okusa da anlayamı görmedim” (“Hızırla Kırk Saat”, Bengisu, s. 7)

Bu yolculukta “sağlam surlu şehir” dünya ve yaşamın kendisidir. Yaşam ve dünya, bizi durmaksızın kuşatır. Bu kuşatmada insan her zaman kendi içine döner ve kendi yazgısını yaşar. Surlarla sınırlanmak, yaşamı ve yazgıyı aşamamak ise insanlığın

ortak kaderidir. Dünya ve yaşamla kuşatılan şair, bu sınırlanmış everende sadece yarasarlar tarafından fark edilir. Burada yarasa imgesi, şairi anlayan, onun dünyasına girebilen bir fark edişler merkezidir. Bağ bekçisi ise bağ yani bahçe kavramı ile kendi anlam değerini ortaya koyar. Bağ, geniş anlamıyla dünya, bağ bekçisi ise insanlardır. İmgesel anlamda dünya, bizim evimiz, yuvamız ve içtenlik mekânımızdır. İnsan ise dünyaya anlamını kazandırandır. İnsan ontolojik olarak dünyayı, dünya da insanı kapsar. Bu açıdan insan, dünyaya neden niçin geldiğini sorgular ve her sorgulayışta din ve kutsal metinlerin kur(t)uluş olduğunun farkına varır. Kutsal kitapların evlerde asılı oluşu, insan zihninin sınırlandırılışını, eldeki verileri kullanmayışını gösterir. Oysa Karakoç'a göre din ve o yoldaki yaratılmış her şey, aklın yücelik algılamalarının merkezinde değildir. Bu takdirde rüyasını gördüğü medeniyet, kur(t)uluşa ererek tekrar dirilebilir. Korkmaz'a göre "Bütün kapsayıcı ve olumlu çağrışımlarıyla Tanrı, peygamberler döneminden günümüze, zulmün tiran yüzlerini iptal eden bir kurtuluş imgesi olarak karşımıza çıkar... Tanrı inancı, içeriğindeki kutsal değerler ile zedelenmiş insan ruhunu rehabilite eden bir dönüş izleğidir." (Korkmaz 2008: 197). Bu açıdan Karakoç'un eserlerindeki din ve Tanrı anlayışı, zamana ve dolayısıyla insana adanmış bütün sözlerin varoluşsal gizemini yeniden diriltilmeyi amaçlar. Karakoç'un eserlerindeki din ve Tanrı anlayışı, İslâm medeniyeti ve metafiziği ile insanı kuran, kurtaran, büyüten, geliştiren bir olanak, imkânlar alanı ve bilinci olarak yeni bir estetiğe bürünür.

Karakoç'un eserlerinde tarih şuuru, bir diğer önemli kur(t)uluş değeridir. Geçmişin tozlu sayfalarında büyük ve ihtişamlı duruşuyla göz kamaştıran tarih, bizi kendimize ve kendi değerlerimize davet eden bir deneyimler merkezidir. Karakoç'un tarihle olan ilişkisi, şuurlu bir yöneliş ve soylu dirilişleri muştular. Şairin tarih rüyası, onun bu iklimde zengin bir düş kurmasını sağlar. Şiirsel düş kurma, bu açıdan Karakoç'a tarihsel imgeleri yeniden tasarlama imkân ve olanağı verir. Sanatçı, "Zamana Adanmış Sözler"i geçmişin bilgi ve becerisiyle hal zamanında yeniden canlı kılmayı amaçlar. Çünkü Karakoç, "Yalnızca bir şair değil düşüncelerini dizeler halinde yayınlayan bir filozof, bir Ahmed Yesevî, bir Mevlânâ" (Alkan 2007: 76) dır. Bundan dolayı şair, şiirlerinde yer alan tarihsel imgeleri bir kuruluş ve kurtuluş imgesi olarak günümüz okuyucusuyla buluşturur. Tarihin derinliklerinde yaşa(n)mış; aşk, ölüm, ayrılık, göç, devlet ve medeniyetler, Karakoç'un eserlerinde bir arketip olarak tekrardan yer alır. Sanatçıda tarih şuuru, geleneksel tarihin sürekliliği ve günümüze modern şekilde uyarlanıp geleceğe kavuşturulmasıdır. Karakoç'a göre şiir, millî bir şuurla ve geleneksel bir tarih bilinciyle köklerini kendilik değerlerine salmalıdır. Böylece insan, tarihin sesini dinleyerek evrenin yüzüne sinen eski ve gizli şifreleri yeniden okur. Bu okumalar sayesinde insan, kendini yeniden kurarak akıp giden zaman içinde yok olmaktan kurtulur. Karakoç, tarih bilinciyle, ataların ruhunu, insanın ve insanlığın gelişmesinde bir öncü güç olarak ele alır. Çünkü insan, tarihi yazan ve tarihe şekil veren tek varlıktır. Gerek tarihsel süreç içinde oluşturduğu medeniyetler, gerekse ortaya koyduğu edebî ürünler kişioğlunun dünya üzerinde kök salışının en büyük belgeleridir. Karakoç da eserlerinde Türk-İslâm medeniyetinin doğuşunu, gelişimini geleneksel imgelerden yola çıkarak ortaya koyar. Tarihin süzgecinde süzülerek ortaya çıkan masal, hikâye ve destanlar, onun şiirinin tarihsel mitini yansıtır. "Karakoç'un şiiri gerçek bir masal. Bir masal atmosferi edasında zaman zaman yükselen, zaman zaman düşen tansiyonuyla bir hakikatler" (Erbay 2000: 94) bütünüdür. Karakoç, eserlerinde millî değerleri ve mitik dokuyu bir masal tadında

okuyucuya sunar. Ona göre şiir, evrensel olduğu ölçüde millî, millî olduğu ölçüde evrenselidir. ‘Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan’ adlı şiirde Karakoç millî ruhu tarihsel bir şuurla ele alır.

“Külâhıyla Yunus Emre

Sarığıyla Akşemseddin

Kavuşuyla Mimar Sinan

Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda

Tek başına veli ağaç

Dallarıyla taşır göğü

Köklerine bağlı toprak

Gün doğmadan Şehzadebaşı’nda”

(Zamana Adanmış Şözler,

Şehzadebaşı’nda Gün Doğmadan s. 28)

Şair, Türk tarihi açısından önemli şahsiyetlere atıflarda bulunarak “deneyimsel belleğimizi” (Korkmaz 2008: 31) tekrardan harekete geçirmeyi amaçlar. Metin içinde isimleri geçen Yunus Emre, Akşemseddin ve Mimar Sinan *gibi* ulu şahsiyetler içtenlik ve kur(t)uluş imgelerimizi simgeler. Zira Karakoç’a göre biz geçmişimizin içinde ancak bu tarihsel kişiler/kimlikler sayesinde oturabiliriz. Dönemlerinde Türk toplumuna yön veren bu “yüce bireyler” günümüzde kuruluş ve kurtuluş imgeleri olarak bizi geleceğe taşır.

Diriliş estetiği

“Bir diriliş eri, ereni, piri olmalıdır yeniden şair.

Diriliş ruhunun yeni bayrakçısı, sancaktarı.

Çağın kulelerine, burçlarına, sesini, bayrak

gibi ufukların gönderine çeken adam.”

Sezai Karakoç

Karakoç’un öğretisinin merkezinde yer alan kavramların en önemlisi diriliştir. Sezai Karakoç gerek şiirlerinde gerekse denemelerinde “Diriliş” kavramını merkezden çevreye yayılan bir şekilde ele alır. ‘Diriliş’ estetiği, dikey boyutu ile insanı ve Türk-İslâm medeniyetini simgeler. ‘Diriliş’, Karakoç’a göre “kendi olma” arzusunun ilk ve en önemli koşuludur. Çünkü insan en geniş anlamıyla dirilişin önkoşuludur. Hartmann’a göre “insan, dünyanın yapısını gözünde canlandırabilecek tek üyedir.” (Hartmann 2001: 126) ve aynı zamanda dünyayı yeniden tasarlayıp onu yeniden ve sürekli diriltecek olandır.

“Bir peri miydi bir peri miydi

Sevgilim bir peri miydi

Diriliş dedim diriliş dedi

Kav dedim kav dedi” (“Leylâ ile Mecnun”, Doğum, s. 18)”

Diriliş, simgesel anlamda yeniden doğuşu, büyümeyi, yayılmayı, sevmeyi, özü ve ateşi içerir. Şair yukarıdaki şiirde nurdan yaratılmış bütün sevgilerin “Mutlak ben” de bir ışık olarak sürekli bulunduğunu, sürekli yeniden dirildiğini ifade eder. Şair, “Mutlak” sevgilide kendini ve yankısını arayan insanı, “Diriliş dedim diriliş dedi/ Kav dedim kav dedi” döngüsünün merkezine alır. Böylece insan dikey boyutta kendi sevgisinin yankısını bulur. Zira bütün sevenler ve sevilenler, onun nurunun bir yansımasıdır. Şiirde geçen “peri”, “sevgi”, “diriliş” ve “kav” ibareleri, Mutlak ve aşkın olanın imgeleridir. “Karakoç’un kavram ve imgenin, düşünür ile şairin bulunduğu yeri iyi bilmesi, edebiyatı ‘Diriliş’ düşüncesinin estetik planı olarak kavraması, düz yazılarda vurgulanan birçok ana fikrin, onun şiirlerinde, ancak şiir diline mahsus imge ve simgeler halinde yer alması sonucunu doğurmuştur.” (Kutluer 2000: 34). Bu açıdan diriliş kavramı, Karakoç’un felsefî anlamda poetikasının açar ibaresidir.

Karakoç’un sanat, düşünce ve eylemlerinin metne yansıyan yüzünü oluşturan ‘Diriliş’ kavramı, sanatçının kişisel mitinin şifrelerini barındırır. Böylece sanatçı, İslâm dini ve medeniyetinin kaynak ve teşekküllerini tekrardan kendi kişisel mitine göre hal zamanında yeniden canlandırır. Örneğin Fuzûlî, Mevlânâ, Şeyh Galip gibi öncü kişiler modern çağda felsefî görüş ve düşüncelerini tekrardan diriltir. Böylece edebiyat/şiir geleneğimiz içinde önemli bir yere sahip olan akım, tür ve kişiler, çağın formlarına uygun hale gelerek işlerlik kazanır.

‘Diriliş’, evrenin bilinci olan insanın kendilik ekseninde yeniden dirilmesini önceler. Karakoç, “insan, yaratıldı yaratılalı kendi anlamını arayan yaratık” (Karakoç 2000: 64) diyerek insanın ‘Diriliş’ estetiği içindeki yerini önceler. Karakoç’a göre Diriliş, bir yaşama tarzıdır. “Diriliş, sade bir duygu, bir düşünce ya da bir eylem tazelenmesi davası değildir. Lafzın ötesine ve arka planına inerek oradan ruhu, gönlü ve davranışı hakikatin yüksek fırınında yeniden öz benliklerine kavuşturma çilesidir.” (Karakoç 1995b: 22). Bu açıdan Diriliş estetiği, hakikatin idealize edilmiş bir anlamlar dönüşümüdür. Zira bu dönüş ve dönüşümler sayesinde insan, varoluşsal gerçeğini kavrayarak İslâm medeniyetinin ruhunu, insan ruhunda oturma yeri haline getirir. “Diriliş Muştı”su ise böylece bizi geçmişin bilgisine ve anılarına davet eder. Geçmişin bilgi ve deneyimleri anı ve yaşanmışlıkların bilinçte saklanıp tekrardan hatırlatılmasıyla günümüze ulaşır. Bachelard, “Yalnız anılarımızı değil unuttuklarımızı da içimizde barındırırız.” (Bachelard 1996: 28) diyerek geçmişin bilgi ve deneyimlerini tekrardan hatırlatılarak dirilişin muştusunun özünde kolektif bilinçdışının yegâne miti ve anima yeri olduğunu vurgular. Türk şiirinde Karakoç, geçmişin bilgi, birikim ve deneyimlerini yeniden dirilterek şiir ve edebiyat coğrafyamızı hem zaman hem mekân olarak ötelere taşımaktadır. Yunus Emre’nin dilini, Fuzûlî’nin Leylâ ve Mecnûn imgesini, Şeyh Galip’in aşk anlayışını Mevlânâ’nın Mesnevî’deki hikmetli sözlerini, Süleyman Çelebi’nin Mevlîd’indeki mistik sesi, çağımızın ruhuyla tekrardan diriltir, onları ve eserlerini çağımızın sesi ve eserleri haline dönüştürür.

Sonuç

Sezai Karakoç yaşadığı çağa, çağının insanına, insanların duygularına kulak vermiş, onların sözcüsü olmuştur. İmgelerin yoğunluğundan ve anlam kapallılığından dolayı İkinci Yeni şiirine dâhil edilen Sezai Karakoç’un şiiri belli

bir sanat akımına bağlı kalmaz. Eserlerinde her kesimden insana seslenen ve onların yaşam serüvenini ele alarak evrensele ulaşır. Sezai Karakoç, yaşadığı coğrafyaya, insanına, geleneğine ve tüm değerlerine sahip çıkmıştır. Karakoç, eserlerinde tüm insanlığın ortak konusu olan aşka; başta anne, sevgili ve eş olarak kadına; inanma ve sığınma ihtiyacı ile tutunduğumuz dine; köklerimiz olan geleneğe; kaybettiğimiz değerlere tekrar dönmeyi ve bu değerleri yüceltmeyi önceler.

Sezai Karakoç, II. Yeni şiiri içerisinde kendine özgü dil ve şiir anlayışıyla önemli bir yere sahiptir. İnsan yaşamının varoluşlar felsefesini bütün yönleriyle keşfeden şair, kendi kökensel değerlerini bir kuyumcu titizliği ile yeniden işleyerek çağımızda yeniden açılar. Sanatçı eserlerinde kur(t)uluş değeri ve imgelerini, diriliş estetiğiyle bütünleştirerek gelecek kuşaklara ayna tutar. Karakoç'un şiir ve diğer eserlerinde bir fark edişler bütünü olarak ele alınan "Kur(t)uluş değerleri ve imgeleri" ve "diriliş estetiği", bütün yücelik algılamalarının merkez gücünü oluşturur. Böylece Karakoç, modern çağın öyküsünü, yaşam ve algılama biçimlerini, geçmiş zamanın ruhu ile şimdide ve gelecekte yeniden inşa etmeyi arzular.

Sezai Karakoç'un eserlerindeki kur(t)uluş değerleri ve imgeleri geleneksel değerler, tarih bilinci, İslâm medeniyeti ve Divan edebiyatı/aşk estetiği gibi unsurlar üzerine kurulur. "diriliş estetiği" ise kur(t)uluş imgelerinin hal zamanında kendilik ve kendi oluş biçimidir. Şairin şiirlerindeki kuruluş imgeleri durum, nesne ve varlıkların kendi gerçekliklerinin dışında, yeniden tasarlanıp anlamlandırılmasını gerekli kılar.

Karakoç'un öğretisinin merkezinde yer alan kavramların en önemlisi diriliştir. Sezai Karakoç gerek şiirlerinde gerekse denemelerinde "Diriliş" kavramını merkezden çevreye yayılan bir şekilde ele alır. 'Diriliş' estetiği, dikey boyutu ile insanı ve Türk-İslâm medeniyetini simgeler iken yatay boyutuyla Karakoç'un kendi iç dünyasının bir dışa vurumudur.

Kaynakça

- Akkanat, C. (2002). *Gelenek ve İkinci Yeni Şiir*. T.C. Kültür Bakanlığı Yay. Ankara.
- Alkan, E. (2007). "Şair Sezai Karakoç". Varlık. S.1193: 73–77.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikası*. Çev. Aykut Derman. Kesit Yay. İstanbul.
- Barskonmay, A. (2000). "Batı'nın ve Doğu'nun İki Büyük Şairi: T.S. Eliot ve Sezai Karakoç". Yedi İklim, S.126: 55–60. Eylül.
- Bilge, M. (2003). "Diriliş Düşüncesinde Toplum, Millet ve Devlet". Hece Diriliş Özel Sayısı. S.73: 61-71. Ocak.
- Erbay, E. (2000). "Doğu'nun Rüyası ya da Batı Masalı". Yedi İklim. S.126: 89–94. Eylül.
- Hartmann, N. (2001). *Ontolojinin Yeni Yolları*. Çev. Lütfi Yarbaş. İlya Yay. İzmir.
- Gasset, O.Y J. (2005). *Sevgi Üstüne*. Çev. Yurdanur Selman. YKY. İstanbul.

- Kaplan, M. (2000). *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*. Dergâh Yay. İstanbul.
- Karaca, A. (2005). *İkinci Yeni Poetikası*. Hece Yay. Ankara.
- Karakoç, S. (1995a). *Çağ ve İlham II*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, Sezai (1995b). *Diriliş Muştusu*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, S. (1997). *Leylâ ile Mecnun Şiirler VI*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, S. (1997a). *Edebiyat Yazıları II*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, S. (1997b). *Edebiyat Yazıları I*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, S. (1998). *Monna Rosa*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, S. (1999). *Zamana Adanmış Sözler*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, S. (2000). *Hızırla Kırk Saat Şiirler I*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Karakoç, S. (2000). *Ruhun Dirilişi*. Diriliş Yay. İstanbul.
- Korkmaz, R. (2002). *İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*. Akçağ Yay. Ankara.
- Korkmaz, R. (2007). Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Grafiker Yay. Ankara.
- Korkmaz, R. (2008). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*. Grafiker Yay. Ankara.
- Kutluer, İ. (2000). "Kırkbirinci Saat". Yedi İklim. S.126: 32-35. Eylül.
- Macit, M. (2000). "Modern Mistik Şiirin Ufukları: Sezai Karakoç'un Şiirleri". Yedi İklim. S.126: 20-26. Eylül.
- Wellek, R- Warren, A. (1982). *Yazın Kuramı*. Çev. Yurdanur Salman- Suat Karatay. Altın Kitaplar Yay. Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Sezai Karakoç's intellectual world reveals the love of "lost paradise", which we have left or lost in the past, through collective unconscious creative mythic leaps. In Karakoç poetry, with the creative mythic energies of collective consciousness, modern age man reconstructs the written (a) mythic story in a poetic taste in accordance with the language and soul of the time. Love and love, the creator-transformer woman-anima, religion and beliefs that establish the whole human ontological basis are the basic creative values of the works of the poet. Karakoç reconstructs the untold story of the modern age man with his creative mythic energy of collective consciousness, in accordance with the language and soul of the time.

In the poems of Sezai Karakoç, the values and the images of salvation, the return of mankind to the forms of sacred existence, the consciousness of the self, and the values that enable the self to live in the world of values come to our minds. Indeed, Karakoç states that in order to prevent people from losing their world of things they live in, they must take refuge in the creative values and organization that reminds them of their history. In this respect, creative values and images (love-love, woman, religion, history consciousness) are,

in the widest sense, transferred to the basic knowledge and experience of previous life and in experiences at the level of basic and imitative. In Karakoç's poems, he re-establishes his past knowledge and accumulation, reminiscent of human history, with his unique symbols and imaginations in the unlimited universe of collective consciousness.

The values and images of kurt (t) in the works of Sezai Karakoç are based on elements such as traditional values, historical consciousness, Islamic civilization and Divan literature / love aesthetics. "Resurrection aesthetics" is the self and the form of self-existence at the time of the salvation images. The founding images in the poet's poems make it necessary for the situation, objects and beings to be redesigned and meaningful beyond their own reality.

Method

In this article II. The poetry of Sezai Karakoç, who was among the new poet, was intended to be reinterpreted in terms of self-values. During this work, the thematic fiction in poet's poetry and the images and symbols which affect the fiction are examined in depth using the indicator science, historical criticism, commentary science and archetypal method. Especially, poetry in the poet's poetry redefines poetry, the traditional value of love aesthetics, the present state of modern man. The poems of Sezai Karakoç were studied in the study on the basis of nuanced values and images, and the poet's poems were put into the self as self-return, self-conscious forms and self-awareness. As a matter of fact, Karakoç is the most important value that reminds him of the history and the values of creation and salvation and the history of mankind in order not to lose them. In this respect, exchange (t) nuanced imagery is, in the broadest sense, the transfer of the knowledge and experience of previous life and in experiences at the level of basic and immanent.

Findings-Results

Sezai Karakoç also flows from this center to the past, from the past to the present and now to the future, in both poetry and other literary works as an artist. Karakoç, who has an important place in the Turkish poetry of the Republic era, Within the new movement, it has an important place with its own language and original discourse. Especially with his unique image culture, he reinterprets his knowledge and experiences with his own aesthetic feeling in today's poetry. bring us happiness.

Sezai Karakoç treats the relation between man and being in Turkish poetry as different from many thinkers. The poet, whose human values are the main matrix of poetry embracing the whole humanity, writes the poetry of all mankind in universal sense. Sezai Karakoç is one of the richest artists in terms of cultural accumulation and equipment among his contemporaries. The attitude towards Islamic mythology, metaphysics and mystic sese and relation with traditional elements keeps Karakoç's poetry geography at the level of symbols and symbols. Karakoç's poetry is a new form that has been integrated with the historical and traditional structure of Islamic civilization. The organic relationship and harmony between the old and the new have the opportunity to express themselves again on top of their works.

Sezai Karakoç lived in the age of the ages, the people of the age, heed the emotions of the people, they became their spoken word. Sezai Karakoç is not tied to a particular art movement because of the intense and meaningful closure of the images. In their works, they reach out universally by addressing people from all walks of life and taking care of their life's adventure. Sezai Karakoç has lived in geography, man, tradition and all its values. Love, which is the common theme of all mankind; Mother, lover and wife as a

woman; Believers and asylum seekers we hold with dine; The tradition which is our roots;
We have become a poet who lives by giving way to the ways of gaining our values we lost
and to the gates of salvation that will bring us happiness.

